

EVLİLİK İLE ÇOCUK SAHİBİ OLMAYA İLİŞKİN SOSYAL SAAT ALGISI VE EVLİLİK DOYUMU

Nilay PEKEL ULUDAĞLI¹, Gülçin AKBAŞ²

Öz

Günümüz toplumlarında bireylerin evlenme ve çocuk sahibi olma yaşlarının giderek arttığı görülmektedir. İlgili yazında ise bireylerin evlenme ve çocuk sahibi olma zamanlamalarındaki farklılıkların, evlilik yaşantılarının kalitesiyle ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Bu kapsamda yapılan bu çalışmanın amacı, günümüz Türkiye'sindeki genç yetişkinlerin, evlenme ve ilk kez çocuk sahibi olmalarındaki zamanlamalarının, evlilik doyumlarıyla ilişkisini incelemektir. Çalışmaya 24-41 yaşları arasında 445 evli birey katılmıştır. Katılımcılar, kendi evlenme ve çocuk sahibi olma yaşları ile ideal gördükleri evlenme ve çocuk sahibi olma yaşları temelinde; erken, zamanında ve geç olarak gruplandırılarak karşılaştırılmıştır. Eğitim ve gelirin olası etkisi kontrol edilerek yapılan kovaryans analizlerinde evlenme açısından sosyal saatini zamanında algılayan bireylerin, erken ve geç algılayan bireylere göre daha yüksek evlilik doyumuna sahip oldukları bulunmuştur. Çocuk sahibi olma açısından sosyal saat grupları, eğitim ve gelirin olası etkisi kontrol edilerek karşılaştırıldığında, erken gruptaki bireylerin, zamanında ve geç gruptaki bireylere göre daha düşük evlilik doyumuna sahip oldukları görülmüştür. Araştırma bulguları evlenme ve çocuk sahibi olmadaki zamanlamanın evlilik doyumu ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: *Evlilik doyumu, Sosyal saat, Evlenme, Çocuk sahibi olma, Yetişkin rollerinde zamanlama*

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Acıbadem Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, npuludagli@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Atılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, gulcin.akbasulu@atilim.edu.tr

THE PERCEPTION OF SOCIAL CLOCK FOR MARRIAGE AND HAVING A CHILD AND MARITAL SATISFACTION

Abstract

In contemporary societies, it is seen that individuals' age of marriage and having their first child is gradually increasing. In the literature, it has been established that the difference in timing of marriage and parenthood is associated with marital satisfaction. In this concept, the aim of this study was to explore the relationship between timing of marriage and being a parent for the first time and marital satisfaction of Turkish young adults. 445 young adults between the ages of 24-41 participated in the study. Participants were grouped and compared as early, on time, and late on the basis of the difference between their perceptions of ideal time of marriage and parenthood and their actual time of marriage and parenthood. Covariance analyses controlling the possible effect of education and income revealed that in terms of marriage, individuals perceiving their own social clock as on time have higher marital satisfaction than those who perceive their timing as early and late. In terms of having children, when social clock groups were compared through controlling the possible effect of education and income, individuals in early group have lower marital satisfaction than those who perceive their timing as on time and late. Research findings showed that timing of marriage and parenthood is related to marital satisfaction.

Key Words: *Marital satisfaction, Social clock, Getting married, Having a child, Timing of adulthood roles*

Giriş

Yetişkinliğe geçiş, bireyi sosyal ve duygusal açıdan zorlayan, değişimi ve uyumu gerektiren bir dönüşüm sürecidir. Büyük ölçüde bağımlı yaşam tarzından, bağımsız ve sorumluluk alan rolüne geçme, bireyin kimliğini gözden geçirmesini ve yeni rollere alışmasını gerektirir (Bell ve Lee, 2006; Elliott, 1996; Neugarten ve Neugarten, 1986). Bireyin toplum tarafından “yetişkin” olarak tanımlanmasında da evlenme, anne-baba evinden ayrılarak kendi evinde yaşamaya başlama, ekonomik açıdan bağımsızlığa kavuşma ve anne-baba olma önemli rol değişimleri olarak görülmektedir (Arnett, 2001). Bu araştırmada yetişkinliğe geçen bireylerin, evlenme ve çocuk sahibi olmadaki zamanlamalarıyla evlilik doyumları arasındaki ilişki test edilmiştir. Bu bağlamda, öncelikle evlenme ve çocuk sahibi olma zamanlamasında Türkiye’den ve dünyadan veriler sunulduktan sonra bu zamanlamanın bireylerin evlilik doyumundaki rolünden bahsedilecektir.

Evli olma, bireyin sosyal statüsünün artmasına katkıda bulunmasına karşın (Elliott 1996; Neugarten 1979), son yıllardaki araştırma sonuçları ilk evlenme yaşının giderek arttığına işaret etmektedir (UNECE - The United Nations Economic Commission for Europe, 2015). İlk evlenme yaşındaki artma eğilimi hem batı toplumlarında hem de Hindistan, Bangladeş, Mısır gibi doğu toplumlarında (Bhagat, 2016; Samad, 2015; Yount, Crandall ve Cheong, 2018) ve Afrika’daki ülkelerde de (Bongaarts, Mensch ve Blanc, 2017) rapor edilmektedir. Ülkemizdeki verilere bakıldığında, 2010 yılında Türkiye’de ilk evlenme yaş ortalaması kadınlarda 23.2, erkeklerde 26.5 iken (TÜİK, 2010); 2016 yılında kadınlar için 24, erkekler için 27.1 olarak rapor edilmiştir (TÜİK, 2016a). 2017 yılında ise bu artış nispeten devam etmiş, ilk evlenme yaşı ortalaması kadınlar için 24.6, erkekler içinse 27.7 olarak bulunmuştur (TUIK, 2017b). Aynı zamanda ilk evliliklerin %17.9’u 18 yaşından önce, %37.5’i 20-24 yaşları arasında, %21.2’si 25-29 yaşları arasında ve %23.4’ü de 30 yaşından sonra gerçekleştirilmiştir (TÜİK, 2016b).

Günümüz genç yetişkinleri evlilik kurumu içinde bulunmayı erteleseler de yakınlık kurma ve bir birlikteliğin içinde olma ihtiyaçlarını, aynı evi paylaşarak (cohabitation) karşılamaktadırlar (Manning, Brown ve Payne,

2014). Dünyadaki birlikte yaşama oranlarına ilişkin istatistiklere bakıldığında, oranların yaklaşık olarak %10 - %60 aralığında değiştiği görülmektedir (IMFC, 2009; Lundberg, Pollak ve Stearns, 2016; Sweeney, Castro-Martin ve Mills, 2015). Yapılan çalışmalar evlilik yaşında artma olmasına karşın, birlikte yaşama oranlarının giderek arttığını ve birlikte yaşamaya başlama yaşının hem kadın hem de erkekler için yıllar içinde görece durağan kaldığını göstermektedir. Bu kapsamda aslında bireylerin yakınlık kurma ve birliktelik ihtiyaçlarında ve bu ihtiyaçlarını karşılama oranlarında bir değişiklik olmamakla birlikte, bunu evlilik aracılığıyla yerine getirmeyi tercih etmedikleri görülmektedir (Manning ve ark., 2014).

Evlenme yaşında görülen artış eğilimi, çocuk sahibi olma yaşı açısından da söz konusudur. Örneğin Kanada'da 1983 yılında kadınların sadece %14'ü 30 yaş üzerinde ilk kez anne olurken, bu oran 2015'te %50.1'e çıkmıştır (Benzies ve ark., 2006; Canada Statistics, 2015). Türkiye'de de ilk doğum yaşında yükselme görülmektedir. 2013 yılında 30-34 yaşları arasında gerçekleşen doğum oranlarında diğer yıllara göre %25 oranında artış olduğu belirtilirken (TÜİK, 2013), 2016 yılında da belirtilen yaş aralığındaki doğum oranlarında geçmiş yıllara göre %20 oranında artış gözlenmiştir (TUIK, 2016c).

Evlenme ve çocuk sahibi olma yaşındaki artış özellikle kadınlar için geleneksel toplumsal cinsiyet rollerindeki değişikliklerle ilişkili gözükmektedir. Kadınların eğitim seviyelerinin ve iş gücüne katılımlarının artmasının bir sonucu olarak, dünyada birçok ülkede doğurganlık oranlarında düşüş; evlilik ve ilk doğum yaşında yükselme görülmeye başlamıştır (Amuedo-Dorantes ve Kimmel, 2005; East-West Center, 2002; Neugarten ve Neugarten, 1986; Peake ve Harris, 2002). Kadınlar için 1960'lı yıllardan itibaren toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin keskin ayrımlar esnemeye başlamış, kadınlar giderek artan oranlarda iş gücüne katılım göstermeye başlamışlardır (Cabrera, Tamis- LeMonda, Bradley, Hofferth ve Lamb, 2000; McDonough, Walters ve Strohschein, 2002). Türkiye'de de kadınların iş gücüne katılım oranları gelişmiş birçok ülkenin gerisinde olmakla birlikte (UNDP, 2018); son birkaç yıldır %34,2 ile biraz daha artma eğilimindedir (TÜİK 2012; 2017a).

Kadınlar toplum tarafından kendilerinden beklenen anne ve eş rollerinden vazgeçmezken, artık kariyer yönelimli bir yaşamın da içine olarak, tüm sosyal rolleri bir arada istemektedirler. Bununla birlikte göreceli olarak günümüzde hala kadınların kendi kimliklerini tanımlamalarında meslek ya da iş yaşamlarından daha çok aile yaşamlarının öncelikli olduğu pek çok çalışmada saptanmıştır (Cinamon ve Rich, 2002; Gaunt ve Scott, 2017; Hofnung, 2004). Ülkemizde de kadınların çalışması olumsuz olarak değerlendirilmekte; önceliğinin ailesi, evi ve yuvası olması gerektiği, bu sorumlulukları nedeniyle iş dünyası için uygun olmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle pek çok kadın evlendikten ya da anne olduktan sonra çalışmayı bırakmaktadır (Gezici, 2002; Kabasakal, Aycan ve Karakaş, 2004).

Evlenme ve çocuk sahibi olma yaşındaki değişiklikler erkekler açısından değerlendirildiğinde, günümüz rekabetçi toplumlarında erkeklerin de daha iyi bir yaşama sahip olabilmek, eğitim ve kariyerlerine daha çok zaman ayırabilmek amacıyla evlilik kararlarını erteledikleri görülmektedir (Mensch, Singh ve Casterline, 2005). Ayrıca, her ne kadar kadınlar artık iş yaşamında daha fazla yer alsalar da, geleneksel olarak ailenin sosyoekonomik durumundan birincil sorumlu kişi, halen erkek olarak görülmektedir (Pınar, Taşkın ve Eroğlu, 2008). Erkekler iyi bir eş tarafından evlenmek için tercih edilmenin, iyi gelir ve kariyerle ilişkili olduğunu düşünmektedir ve bu durum üzerlerinde baskı oluşturabilmektedir. Bu kapsamda özellikle gelecekteki kariyeri net olmayan erkeklerin daha iyi bir kariyere sahip olabilmek için evliliği erteleyerek, kariyer ve eğitimlerine yatırım yapmayı tercih edebileceği düşünülmektedir (Oppenheimer, 1988).

Evlilik ve ebeveynlik yaşının belirlenmesinde farklılıklar olsa da, zamanlamanın hem kadın hem de erkekler için çeşitli psikolojik bulgular açısından önemli olabileceği düşünülmektedir. Ancak, erkeklerin çocuk sahibi olmayı tercih ettikleri yaş incelendiğinde, erkekler hakkında kadınlar kadar veri bulunmadığı gözlenmektedir (Heath, 1994). Örneğin, TÜİK ilk kez anne olma yaşına dair istatistiki bilgiler sunarken, ilk kez baba olma yaşına dair herhangi bir bilgiye ulaşamamaktadır. Ayrıca, uluslararası çalışmalar incelendiğinde, çocuk sahibi olma yaşında, araştırmaların çoğunlukla anne

olma yaşı ve kadınların hayati kararları üzerine odaklandığı görülmektedir (örn., Benzie ve ark., 2006). Sınırlı sayıda araştırma ise (Cooney, Pedersen, Indelicato ve Palkovitz, 1993; Heath, 1994) erkeklerin çocuk sahibi olmayı ertelemesinin kadınlarla aynı nedenlerden kaynaklandığına işaret etmektedir. Erkekler, eğitim ve kariyerlerine yatırım yapmak, gelir düzeylerini belirli bir seviyeye ulaştırmak ve dengede tutmak amacıyla evliliği erteledikleri gibi çocuk sahibi olmayı da ertelemektedirler. Ancak, hem erkekler hem de kadınlar için evlilik ve anne-baba olmadaki zamanlamada bireysel gerekliliklerin yanı sıra başka faktörlerin de etkili olduğu görülmektedir.

Yetişkin Rollerinde Zamanlama

Bireyin kariyer sahibi olması, evlenmesi ya da çocuk sahibi olması, genel olarak kendi isteğine göre gerçekleşse de bu olayların sırası ve zamanlaması sosyal çevreden bağımsız değildir. Genel olarak bir toplumda, evlenme, çocuk sahibi olma gibi büyük yaşam olaylarının ne zaman olması gerektiği konusunda ortak görüşler bulunmaktadır (Neugarten, Moore ve Lowe, 1965). Bireyin bu büyük olayları gerçekleştirme zamanları, toplumun beklediği zamanla uyuyorsa, söz konusu olay açısından bireyler “zamanında” (on-time), uymuyorsa “erken / gecikmiş” (off-time) olarak tanımlanmaktadır (Bell ve Lee, 2006; Elder, 1998; Neugarten, 1979).

Yapılan çalışmalar, yetişkin rollerinin zamanında gerçekleşmesinin, bireyin iyilik haline olumlu katkılar sağladığına işaret etmektedir. Örneğin zamanında evlenme daha düşük depresyonla, daha yüksek yaşam doyumu, özerklik, ilişkililik ve yeterlikle ilişkilidir (Pekel-Uludağlı ve Akbaş, 2018), zamanında çocuk sahibi olma daha az depresyonla (Carlson, 2011) daha yüksek yeterlik, özerklik ve ilişkililikle (Pekel-Uludağlı ve Akbaş, 2018) ve aynı zamanda evlilik doyumuyla ilişkilidir (Helms-Erikson, 2001). Diğer taraftan ilgili alanyazın irdelendiğinde, çok sayıda araştırmanın, erken evlenme ve çocuk sahibi olmanın etkilerine odaklandığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar, erken çocuk sahibi olmanın daha yüksek depresyon (Falci, Mortimer ve Noel, 2010; Henretta, Grundy, Okell ve Wadsworth, 2008; Mirowsky ve Ross, 2002), anksiyete (McMahon ve ark., 2011), travma sonrası stres bozukluğu (Tabet ve ark., 2016); daha düşük iyilik hali (Aitken ve ark., 2016; Koropecykj-Cox,

Pienta ve Brown, 2007), yaşam doyumu (Casad, Marcus-Newhall, Nakawaki, Kasabian ve LeMaster, 2012), kişisel kontrol algısı (Falci ve ark., 2010) ve benlik saygısı (Casad ve ark., 2012) ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Yetişkin rollerindeki erken zamanlamanın olumsuz etkisi aslında bu rolleri erken üstlenmekten değil, bu rollerin erken üstlenilmesine bağlı olarak, kişinin yaşamındaki hedeflerine ulaşamamasından kaynaklanmaktadır. Bu noktada, erken yapılan evlilik ve erken çocuk sahibi olma, bireyin yeterli eğitim almasını ve kariyerine yeterli yatırım yapmasını engellemektedir (Bell ve Lee, 2006; Bilen, 1983; Falci ve ark., 2010). Nitekim, erken yaşta çocuk sahibi olan bireylerin genellikle daha düşük eğitim seviyesine sahip oldukları görülmektedir (Amuedo-Dorantes ve Kimmel, 2005; Casad ve ark., 2012; Falci ve ark., 2010). Bu bireyler, kariyerlerini yeteri kadar geliştirmeye fırsat bulamadıkları için, daha sonrasında, işsizlik ya da düşük ücretli işlerde çalışarak ekonomik problemlerle mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar (Mirowsky ve Ross, 2002).

Öte yandan, yaşlılarına göre daha geç evlenen ve çocuk sahibi olan bireyler açısından ise araştırma bulguları genellikle olumlu sonuçlara işaret etmektedir. Buna göre, zamanlamada geç olan bireylerin, erken olanlara göre, daha iyi psikolojik sağlığa ve iyilik haline sahip oldukları gözlenmektedir (Karacan, 2007; Koropeckyj-Cox ve ark., 2007; McMahon ve ark., 2011; Wolfe, 2009). Bu olumlu sonuçların, bireylerin sosyal ve ekonomik açıdan avantajlı konuma sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Geç çocuk sahibi olan bireyler, genel olarak daha yüksek eğitim ve gelire sahiptirler (Hofnung, 2004; Karacan, 2007; Joseph ve ark., 2005; Miller, 2011). Çalışmalar, erken evlenme ve çocuk sahibi olmanın, bu rolleri geç üstlenmeye göre dezavantajlı olduğuna işaret etmekle birlikte, geç evlenen ve çocuk sahibi olan bireyler de bazı sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu kişiler evlendiklerinde ya da çocuk sahibi olduklarında karşılaştıkları sorunlarla ilgili destek almak için benzer yaşantılara sahip arkadaşlarını bulmakta ya da kendi anne-babaları yaşlandığı için çocuklarının bakımında daha büyük kuşaktan destek alma konusunda sorunlar yaşayabilmektedirler (Lightbody, 2011). Aynı zamanda bu bireyler geçmiş kuşaklara göre çocuk sahibi olma konusunda daha az baskı hissetmekle

birlikte (Bell ve Lee, 2006), toplumsal beklentiler yine de kendi yaşantılarını değerlendirmelerinde belirleyici olabilmektedir. Bu görüşü destekleyen bulgular, Guedes ve Canavarro (2016) tarafından Portekizli yetişkinlerle yapılan bir çalışmada rapor edilmiştir. Portekiz’de de kişilerin geç yaşta çocuk sahibi olmasına çok sıcak bakılmadığı için, geç ebeveyn olan kişilerin, bu sosyokültürel beklentiler nedeniyle çocuk sahibi oldukları yaştan daha az memnun oldukları belirtilmiştir. Her ne kadar araştırma sonuçlarında yetişkin rollerini geç üstlenen bireylerin, erken üstlenen bireylere göre daha avantajlı oldukları rapor edilse de, bazı çalışmalarda rolleri geç üstlenen bireylerin, zamanında üstlenen bireylere göre daha yüksek strese (Rook, Catalano ve Dooley, 1989) ve daha düşük iyilik haline (Pekel-Uludağlı ve Akbaş, 2018) sahip oldukları bulunmuştur. Bazı araştırmacılar ise rollerini erken üstlenen bireyler kadar geç üstlenen bireylerin daha olumsuz psikolojik sağlığa sahip olduklarını belirtmişlerdir (Mirowsky ve Ross, 2002; Spence, 2008).

Tüm bu bulgular, hem erkekler hem kadınlar için, yetişkin rollerinin “tam zamanında” algılanan dönemde edinilmesinin, erken veya geç zamanlamaya kıyasla daha olumlu çıktılarla ilişkili olduğuna işaret etmektedir.

Yetişkin Rollerinde Zamanlama ve Evlilik Doyumu

Yapılan araştırmalar, genel olarak evli bireylerin, evli olmayan bireylere göre daha olumlu psikolojik çıktılara sahip olduğunu göstermektedir. Evli bireylerin, evli olmayanlara göre daha iyi fiziksel ve ruhsal sağlığa (Kendig, Dykstra, van Gaalen ve Melkas, 2007; Niedhammer, Kerrad, Schütte, Chastang ve Kelleher, 2013) ve daha yüksek mutluluk düzeyine (Myers ve Diener, 1995) sahip oldukları belirlenmiştir. Evliliğin sağladığı bu olumlu sonuçların, evlilikle artan sosyal destek ve yakın ilişkiye sahip olmanın getirdiği olumlu duygunun yanı sıra (Ross, Mirowsky ve Goldsteen, 1990), evlilikle birlikte, ekonomik gelirin artmasından kaynaklanabileceği de ifade edilmektedir (Waite, 1995).

İlgili araştırmalar evli bireylerin daha avantajlı olduğunu ortaya koymakla birlikte, aynı sonuçlar erken evlenen bireyler için geçerli gözükmemektedir. Erken yaşta evlenen bireylerin evlilik doyumları daha düşük olduğu gibi, evliliklerinde daha fazla sorun yaşayabilmektedirler (Arshad, Mohsin ve

Mahmood, 2014; Lee, 1977; Lehrer ve Chen, 2013). Eşler arasındaki uyumda etkili farklılıkları Türkiye'den katılımcılarla inceleyen bir araştırma, evliliğe erken yaşta adım atmanın evlilik uyumu açısından olumsuz çıktıları olduğunu göstermektedir (Şener ve Terzioğlu,2008). Araştırmanın sonuçlarına göre hem kadın hem erkeklerde erken evlenen (15-19 yaşlarında) katılımcılar, diğer katılımcılara göre daha düşük evlilik uyumu ifade ederken, en yüksek evlilik uyumu kadınlarda 25-29 ve 30-34 yaşlarında evlenenlerde, erkeklerde ise 30-34 yaşlarında evlenenlerde bulunmuştur. Benzer şekilde, Demir (2014), en düşük evlilik doyumunun 18 yaş ve altında evlilik yapan bireylerde görüldüğünü rapor ederken, evlenme yaşı arttıkça evlilik doyumunda da artışlar bulunduğunu belirtmiştir.

Erken yaşta evlenen bireylerin evliliklerinde neden daha fazla sorun yaşıyor olabilecekleri değerlendirildiğinde, bu durum; kişilerin daha dezavantajlı koşullara sahip olmalarıyla açıklanabilir. Erken evlenen ya da çocuk sahibi olan bireyler daha düşük eğitim ve gelire sahiplerdir (Bell ve Lee, 2006, Falci ve ark., 2010). Ekonomik problemler ise evlilikte yaşanan problemleri ve düşük evlilik doyumunu yordamaktadır (Chen ve ark., 2006; Conger, Conger ve Martin, 2010; Şendil ve Korkut, 2008). Bu kapsamda erken evlenen bireyler de yaşadıkları ekonomik problemlerden dolayı evliliklerinde daha fazla çatışma yaşıyor olabilirler. Nitekim yapılan çalışmalar, yetişkin rollerini erken üstlenen kadınların, daha ileri yaşta üstlenen kadınlara göre daha fazla sosyoekonomik yoksunluk ve psikolojik sağlık problemleri yaşadıklarını göstermektedir. Bu kadınların yaşadıkları sorunlar kendileriyle sınırlı olmayıp, çocuklarında da duygusal ve davranışsal sorunlar daha fazla görülmektedir. Eşlerinin ise antisosyal, işsiz, düşük eğitilmiş olmaları ve kendilerini istismar etmeleri ile daha fazla karşılaşmaktadır. Aynı zamanda eşleri ile aralarında desteğe dayalı bir ilişki de bulunmamaktadır (Ermisch ve Pevalin, 2005; Moffitt ve E-Risk Study Team, 2002). Yetişkin rollerini erken üstlenen kadınlar, ekonomik ve psikolojik problemlerin yanında aile içi ilişkilerde de dezavantajlı bir pozisyona sahiplerdir. Örneğin, Yount, VanderEnde, Dodell ve Cheong (2016) Mısırlı kadınlarla yaptıkları çalışmada erken evlenmenin, kadınların aile kararlarına katılımlarıyla olumsuz yönde ilişkili olduğunu rapor etmişlerdir.

Diğer taraftan geç evlenen kişilerin evliliklerine bakıldığında, bu kişilerin evliliklerinde boşanmanın daha az gerçekleştiği bulunmuştur (Amato, Johnson, Booth ve Rogers, 2003). Geç evlenen bireylerin evliliklerinin daha durağan olması, bu kişilerin sosyal yaşamla ilgili daha çok tecrübeye sahip olmaları ve sosyal olarak daha olgunlaşmış olmalarıyla ilişkili gözükmektedir. Bu “güngörmüş olma”nın, kendi ve olası eşlerinin özelliklerini göz önünde bulundurarak, doğru eş seçme konusunda avantaj sağlayabileceği ileri sürülmüştür (Oppenheimer, 1988). Bazı araştırmacılar ise evlenme yaşı ile evlilikteki durağanlık arasında doğrusal bir ilişkiden çok, U şeklinde bir ilişki olduğunu ileri sürmüşlerdir. Buna göre, bireyler yaşları ilerledikçe çocuk sahibi olma konusunda hissettikleri biyolojik baskıdan dolayı eş seçiminde yanlış tercihler yapabilmektedirler (Becker, Landes ve Michael, 1977). Glenn, Uecker ve Love (2010) ise ileri yaşta yapılan evliliklerin daha düşük evlilik niteliğiyle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Ancak yapılan diğer çalışmalar, yaşla birlikte gelirin ve psikolojik olgunluğun artmasının, evlilikteki istikrarsızlık açısından dengeleyici rolü olabileceğine dikkat çekmişlerdir (Lehrer, 2008; Lehrer ve Chen, 2013).

Eşlerin çocuk sahibi olmaları yaşamlarına olumlu katkılar sağlayabileceği gibi (Ör. Koropecj-Cox 2002; McDonough ve ark. 2002), çocuk sahibi olmayla, çiftlerin evlilik doyumunun düştüğünü gösteren araştırmalar da mevcuttur (Bilici, 2009). Birçok araştırma, özellikle ilk bebekten sonra, çiftlerin düşük evlilik doyumu rapor ettiğini göstermiştir. Ancak bu araştırmalar, sadece çocuk sahibi olmayı bir değişken olarak almış, bireylerin zamanlamasını incelememiştir. Ancak, ebeveyn olmadaki zamanlama da evliliğin niteliğiyle ilişkilidir. Çocuk sahibi olmayı erteleyen ve uzun bir ilişkinin ardından ebeveyn olan bireylerin daha yüksek ilişki kalitesine sahip olduğu bulunmuştur (Bouchard, Lachance-Grzela ve Goguen, 2008). Buna karşın erken çocuk sahibi olan bireyler, geç ya da zamanında çocuk sahibi olan bireylere göre evliliklerinin niteliğini daha olumsuz değerlendirme ve boşanma eğilimindedirler (Grundy ve Foverskov, 2016; Helms-Erikson, 2001). Ancak geç çocuk sahibi olan bireyler, duygusal açıdan evliliklerinden memnunken, cinsel yaşam açısından aynı bulgular geçerli değildir. Glenn, Uecker ve Love (2010) geç çocuk sahibi olan bireylerin, daha erken çocuk

sahibi olan bireylere göre cinsel yaşam açısından daha düşük evlilik doyumuna sahip olduklarını belirtmişlerdir. Diğer taraftan yapılan bazı çalışmalarda ise geç ve erken çocuk sahibi olan bireyler arasında evlilik uyumu açısından bir farklılık olmadığı bulunmuştur (Bufano, 1993; Deitch, 1992; Roosa, 1988). Benzer şekilde McCarthy (1986) de erken ve geç çocuk sahibi olanlar arasında evlilik doyumunu açısından fark olmadığını ancak, geç çocuk sahibi olanların çocuk sahibi oldukları yaştan memnuniyet duymalarının evlilik doyumuyla olumlu olarak ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Çocuk sahibi olmadaki zamanlamada cinsiyet açısından bir farklılık olup olmadığına bakıldığında, ebeveyn olma yaşı yükseldikçe kadınlar evliliklerine dair daha fazla mutluluk rapor ederlerken, erkekler açısından bir farklılık bulunmamıştır (Heuvel, 1988). Ebeveynliğin ertelenmesinin kadınlar açısından daha avantajlı olması, kadınların, erkeklere göre iş-aile çatışmasını daha fazla yaşamalarından kaynaklanabilir. Geç çocuk sahibi olan ve çalışan kadınlar, erken çocuk sahibi olan çalışan kadınlara göre iş ve aile çatışmasını daha az oranda yaşamaktadırlar (Bulanda ve Lipman, 2012). Aynı zamanda geç çocuk sahibi olmanın evlilik üzerindeki olumlu etkisi, bu evliliklerin daha cinsiyet eşitliğine dayalı olmasıyla ilişkili gözükmektedir. Ebeveynliği erteleme, ev işlerine dair görev paylaşımını arttırırken (Coltrane, 1990), erken ebeveyn olan kadınlar, ev işlerine dair daha fazla sorumluluğa sahiplerdir (Casad ve ark., 2012).

Geç çocuk sahibi olmanın sadece evliliğe değil, ebeveynlik yaşantısına da olumlu katkısı olabilmektedir. Geç çocuk sahibi olan ebeveynler, erken çocuk sahibi olan bireylere göre daha kaliteli ve yeterli bir ebeveynlik rolüne sahiplerdir ve bu rolden daha fazla memnuniyet duymaktadırlar (Goldberg, 2014; Heath, 1994; Ragozin, Basham, Crnic, Greenberg ve Robinson, 1982). Karacan (2007), anne-babalarla yapmış olduğu araştırmasında, anne-baba olma yaşındaki artışın, annelerde yüksek ebeveynlik yatırımıyla, babalarda ise yüksek ebeveynlik doyumuyla ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu olumlu sonuçların ortaya çıkmasında geç çocuk sahibi olan bireyler için ebeveynliğin genellikle istenen bir rol olması etkili olabilir. Bu bireyler için anne-baba olmak genellikle planlıdır ve kendilerini bu role hazırlamaktadırlar. Diğer

taraftan geç çocuk sahibi olan bireylerde, ebeveynliğin ilk zamanlarında uyum sorunlarıyla da daha fazla karşılaşılabilir (Carolan, 2005). Ancak uzun vadede araştırma sonuçlarına bakıldığında, bu bireyler hem çocuklarına daha olumlu bir ebeveynlik göstermektedirler hem de kendileri ebeveyn olma rolünden daha memnundurlar (Cooney, Pedersen, Indelicato ve Palkovitz, 1993; Garrison, Blalock, Zarski ve Merritt, 1997; Karacan, 2007). Sonuç olarak yapılan çalışmalar geç evlenen ya da çocuk sahibi olan bireylerin, erken evlenen ya da çocuk sahibi olan bireylere göre daha avantajlı oldukları ortaya koymaktadır.

Bireyler aile, arkadaş grubu ya da medya aracılığıyla sık sık yetişkinliğe ilişkin rol dönüşümleri konusunda açık ve örtük biçimde beklenti ve baskılarla karşılaşmaktadırlar. Günümüz yetişkinleri bir taraftan daha iyi bir kariyere sahip olmak istemekte, diğer yandan erteledikleri evlenme ve çocuk sahibi olma yaşantılarına dair baskılarla başa çıkmaya çalışmaktadırlar. Önceki kuşaklara göre bu baskı daha az yaşanmakla birlikte, yukarıda da belirtildiği gibi hem ulusal hem uluslararası araştırmalarda, bireylerin evlenme ve çocuk sahibi olma zamanlamalarındaki farklılıkların, evlilik yaşantılarının kalitesiyle ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Ülkemizde de dünyadaki gibi evlenme ve çocuk sahibi olma yaşının giderek yükseldiği göz önünde bulundurulduğunda, bu toplumsal değişikliğin evlilik yaşantısı üzerindeki rolünün ve günümüz yetişkinlerinin kendilerini bu konuda nasıl algıladıklarının incelenmesi önemlidir. Böyle bir incelemenin, evliliği gerek dini gerekse kültürel nedenlerle kutsal gören kültürümüze ilişkin önemli bulgular sunacağı düşünülmektedir. Türkiye’de hem kadınlar hem erkekler küçük yaşlardan itibaren evlenme güdüsüyle yetiştirilmektedir. Küçük yaşlardan itibaren kız çocuklarına gelinlik, erkek çocuklarına damatlık giydirilmesi; bebeklik döneminde bile “beşik kertmesi” yapılması, ailelerin özellikle kız çocuklarına çeyiz hazırlığı içerisinde olması ülkemizde evliliğin önemli bir gelecek hedefi olarak değerlendirildiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de bu yetişkin rollerindeki zamanlamanın incelenmesinin, kişilerin bu beklentileri ne kadar içselleştirdiğini görmek açısından ilginç bulgular ortaya koyabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, ilgili alanyazında bireylerin evlilik ve çocuk sahibi olmasında genellikle sadece evlendikleri ve çocuk

sahibi oldukları yaşlar temel alınarak gruplandırmalar yapılmış, bireylerin bu yaşa göre algıları değerlendirilmemiştir. Bu araştırmada, bireylerin evlenme ve çocuk sahibi olma yaşlarının yanı sıra, bu rol değişimindeki ideal yaş algıları da incelenerek, bu algıya göre katılımcılar erken, geç ve zamanında olarak gruplandırılmış ve karşılaştırmalar yapılmıştır.

Yapılan bu çalışmanın amacı, günümüz Türkiye'sindeki genç yetişkinlerin evlenme ve çocuk sahibi olmak üzere yetişkin rollerinde algıladıkları zamanlamalarının, evlilik doyumlarıyla ilişkisini incelemektir. İlgili alanyazın doğrultusunda bireylerin evlenme ve çocuk sahibi olmaya ilişkin sosyal saat algılarının, evlilik doyumlarıyla ilişkili olacağı; evlenme ve çocuk sahibi olma açısından zamanında olduğunu düşünen bireylerin, erken ve geç zamanlamaya sahip olduğunu düşünen bireylere göre daha yüksek evlilik doyumuna sahip olacakları; geç zamanlamaya sahip olduğunu düşünen bireylerin de erken zamanlamaya sahip olduğunu düşünen bireylere göre daha yüksek evlilik doyumuna sahip olacakları varsayılmaktadır. Aynı zamanda evlenme ve çocuk sahibi olmaya göre belirenen sosyal saat gruplarının evlilik doyumları arasındaki farklılıkta, eğitim durumu ve gelirin rol oynaması beklenmektedir. Araştırmada, amaçlar ve ilgili hipotezler doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Evlenmedeki zamanlamaları açısından erken, zamanında ve geç olarak sosyal saat gruplarına ayrılan bireyler, evlilik doyumları açısından farklılık göstermekte midir?
2. Çocuk sahibi olmadaki zamanlamaları açısından erken, zamanında ve geç olarak sosyal saat gruplarına ayrılan bireyler, evlilik doyumları açısından farklılık göstermekte midir?
3. Evlenme ve çocuk sahibi olmaya göre belirlenen sosyal saat gruplarının evlilik doyumları arasındaki farklılıkta, eğitim durumu ve gelir rol oynamakta mıdır?

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki genç yetişkinlik döneminde olan bireyler oluşturmaktadır. Ancak evrenin tamamına ulaşılması mümkün olmadığından, çalışmaya kolay örnekleme yöntemi ile 24-41 yaşları (ort.= 32.87, ss = 4.67) arasında 445 genç yetişkin (308'i kadın ve 137'si erkek) katılmıştır. Örneklem, çeşitliliğini ve dolayısıyla evrimi temsil edebilirliğini artırmak amacıyla, Türkiye'de büyük şehirde yaşayan (Ankara) ve görece daha küçük bir şehirde (Amasya) yaşayan katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir. Örneklem, araştırma denencelerinin test edilebileceği ve varyans analizinin uygulanabileceği büyüklüktedir (bkz. Wilson VanVoorhis ve Morgan, 2007). Genç yetişkin bireylerle çalışılması hedeflendiği için ilgili alanyazın (ör. Santrock, 2011) doğrultusunda katılımcıların yaş aralığı 20-40 olarak belirlenmiş, ancak Arnett'in (2000) önerdiği 18-25 yaşlarını kapsayan "beliren yetişkinlik dönemi" kapsamında, alt sınır 25 olarak düşünülmüş ve yaş sınırları için ± 1 tolerans gösterilmiştir. Katılımcılara ilişkin sosyodemografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Sosyodemografik Bilgiler

Çalışıyor olma	Evet		Hayır			
		% 64.9		% 35.1		
Çocuk sahibi olma	% 70		% 30			
Çocuk sayısı	1	2	3 ve daha fazla			
	% 36	% 50.9	% 12.3			
Eğitim Durumu	Okur yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Y. Lisans-Doktora
	%0.2	% 16.1	%9.2	% 30.3	% 35.6	% 8.7
Gelir Durumu	1.000 TL ve altı	1.000-2.000 TL	2.000-4.000 TL	4.000 TL üzeri		
	% 21.2	% 42.9	% 28.8	% 7.1		

Veri Toplama Araçları

Evlilik Yaşam Ölçeği (EYÖ): EYÖ, Tezer (1986) tarafından evlilik doyumunu değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Toplam 10 maddeden oluşan ölçek (Ör. “Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaştır”, “Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor”), 5’li likert tipidir (1= kesinlikle katılmıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum). Ölçekte üç madde ters olarak puanlanmakta olup, ölçekten alınan puanların toplanmasıyla katılımcıların evlilik doyumunu puanları belirlenmiştir ve alınan yüksek puan, evlilik doyumunun yüksekliğini göstermektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı erkekler için. 88, kadınlar için. 91 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı. 90 olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni hali, aile geliri, çalışma durumu, çocuk sayısı, evlendikleri ve çocuk sahibi oldukları yaşa ilişkin bilgiler demografik bilgi formu ile edinilmiştir. Formda ayrıca, “Bir kadın/erkek için evlenmenin en ideal yaşı kaçtır?”, “Bir kadının/erkeğin ilk kez çocuk sahibi olması için en ideal yaş kaçtır?” sorularına yer verilmiştir. Sorular her iki cinsiyet için ayrı ayrı sorulmuştur. Bu sorular bireylerin yetişkinlik rollerinde algıladıkları zamanlamalarını belirlemek için kullanılmıştır.

İşlem

Araştırma verileri kolay örnekleme yöntemi ile elde edilmiştir. Bu kapsamda öncelikle araştırmacıların ulaşabileceği yakın çevrelerindeki genç yetişkinlere ölçekler verilmiş, aynı zamanda park ve sağlık ocağı gibi yerler aracılığıyla katılımcılara ulaşılmıştır. Ölçeklerin başında araştırma konusunda kısaca bilgi verilmiş ve bilgilendirilmiş onam formu aracılığıyla katılımcıların gönüllü katılımları edinildikten sonra EYÖ ve Kişisel Bilgi Formu katılımcılara uygulanmıştır. Aynı zamanda bilgilendirmeye ihtiyaç duyan bazı katılımcılara ölçeklerin nasıl doldurulacağı sözel olarak da anlatılmıştır. Araştırma için Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ile Sanat Araştırma Kurulundan etik onayı alınmıştır.

Bulgular

Betimleyici İstatistikler

Analizlere başlamadan önce bireylerin evlenme ve çocuk sahibi olmaya ilişkin sosyal saatlerini nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla evlenme ve çocuk sahibi olma için en ideal gördükleri yaş, kendi evlenme ve çocuk sahibi olmayaşları ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmay yapılırken kendi cinsiyetlerine ilişkin ideal gördükleri yaş kullanılmıştır. İdeal gördükleri yaş, kendi evlenme ve çocuk sahibi olma yaşlarının ± 1 aralığında ise “zamanında”, bu yaştan önce ise “erken”, bu yaştan sonra ise sosyal saatleri “geç” olarak gruplandırılmıştır. İlgili alanyazında sosyal saatin belirlenmesinde araştırmacıların kendileri tarafından öngörülen kesim noktaları (Ör. Falci ve ark., 2010; Helms-Erikson, 2001; Wolfe, 2009) ya da dağılım eğrisi (Koropecykj-Cox ve ark., 2007) kullanılırken, bu çalışmada kişilerin kendi algıları araştırıldığı için onların ideal gördükleri yaşa göre karşılaştırma yapılmıştır. Buna göre evlenme yaşı açısından katılımcıların %57.2’si kendi sosyal saatini erken, %23.8’i zamanında ve %19’u da geç olarak görmektedir. Evlenme yaşına göre sosyal saat gruplarına bakıldığında katılımcıların %57.2’si erken grupta yer aldığı için diğer gruplarla karşılaştırabilmek amacıyla erken gruptan seçkisiz olarak 120 kişi seçilerek gruplar arasındaki farklılık dengelenmeye çalışılmıştır. Buna göre katılımcıların %39.3’ü erken (n = 120), %33.8’i zamanında (n = 103) ve %26.9’u geç grupta (n = 82) yer almıştır.

Çocuk sahibi olma açısından ise katılımcıların %58.9’u kendi sosyal saatini erken, %21.5’i zamanında ve %19.6’sı geç olarak görmektedir. Çocuk sahibi olma yaşına göre sosyal saat gruplarına bakıldığında katılımcıların %58.9’u erken grupta yer aldığı için diğer gruplarla karşılaştırabilmek amacıyla erken gruptan seçkisiz olarak 100 kişi seçilerek gruplar arasındaki farklılık dengelenmeye çalışılmıştır. Buna göre katılımcıların % 40.5’u erken (n = 100), % 31.2’si zamanında (n = 77) ve %28.3’ü geç grupta (n = 70) yer almıştır. Katılımcıların sosyal saat gruplarına göre evlenme ve çocuk sahibi olma yaşları ile bu yetişkin görevleri için ideal gördükleri yaş Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Sosyal Saat Gruplarının Evlenme ve Çocuk Sahibi Olma Yaşları ile İdeal Gördükleri Yaşa İlişkin Ortalama ve Standart Sapmaları

	Sosyal Saat	Kadın					Erkek					Toplam	
		n	X	ss	Genel		n	X	ss	Genel		X	ss
					X	ss				X	ss		
Evlenme yaşı	Erken*	85	20.31	3.54			35	24.51	3.09				
	Zamanında	70	25.10	2.76	23.83	4.81	33	27.06	2.94	27.08	3.85	25.45	4.33
	Geç	45	28.53	4.40			37	29.51	3.68				
Evlilik için ideal görülen yaş	Erken	85	25.61	3.37			35	29.40	3.36				
	Zamanında	70	25.21	2.82	25.12	3.27	33	27.30	2.95	27.62	3.50	26.37	3.39
	Geç	45	24.02	3.53			37	26.22	3.44				
Çocuk sahibi olma yaşı	Erken	77	20.84	2.79			23	26.26	3.40				
	Zamanında	51	25.37	3.18	24.54	4.98	25	27.24	2.96	28.34	3.90	26.44	4.44
	Geç	42	30.29	3.89			28	31.04	3.57				
Çocuk sahibi olma için ideal görülen yaş	Erken	77	26.31	2.97			23	31.74	2.84				
	Zamanında	51	25.33	3.11	26.11	2.97	25	27.40	2.76	28.88	3.55	27.50	3.26
	Geç	42	26.71	2.76			28	27.86	3.38				

* Tablolarda ve metin içinde sosyal saatini erken gören bireyler “erken”, zamanında gören bireyler “zamanında”, geç gören bireyler ise “geç” olarak adlandırılmıştır.

Evlilikte Sosyal Saat Algısı ve Evlilik Doymu

Evlenmedeki zamanlamaya göre kendilerini erken, zamanında ve geç algılayan bireylerin evlilik doymu açısından farklılık gösterip göstermediklerini belirlemek amacıyla varyans analizi yapılmıştır (bkz. Tablo 3). Yapılan analizlerde, standart hatanın artmasını önlemek için, .05 anlamlılık derecesi, Bonferonni düzeltmesi yapılarak .0125 olarak kabul edilmiştir. Yapılan varyans analizinde evlilik açısından sosyal saat grupları arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($F = 10.92$; $p < .001$). Gruplar

arası farklılıklara bakıldığında erken gruptaki bireylerin hem zamanında hem de geç gruptaki bireylere göre daha düşük evlilik doyumu sahip oldukları ve zamanında ve geç gruplardaki bireyler arasında fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 3. Evlenme Açısından Sosyal Saat Gruplarının Ortalama ve Standart Sapmaları ile ANOVA Sonuçları

Evlilikte Zamanlama	Evlilik Doyumu		F	η^2
	Ort.	S		
Erken	3,57	,92	10,92***	.07
Zamanında	4,10 ^a	,70		
Geç	3,88 ^a	,83		

*** p < .001

^a Yanında aynı harf bulunan ortalamalar arasında fark bulunmamaktadır.

Eğitim durumu ve gelirin olası etkilerini kontrol etmek amacıyla, sosyal saat grupları kovaryans analizi ile karşılaştırıldıklarında, evlilik açısından sosyal saat grupları arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiş (F = 6.99; p < .001) ve gelirin etkisi marjinal düzeyde anlamlı bulunurken (F = 4.93; p < .05); eğitim durumunun anlamlı bulunmamıştır (F = 1.31; p > .05) (bkz. Tablo 4). Buna göre gruplar arası farklılıklara bakıldığında zamanında ve erken gruplar arasında anlamlı, zamanında ve geç grup arasında ise marjinal düzeyde anlamlı bir fark varken; geç ve erken grup arasında ise fark olmadığı bulunmuştur.

Tablo 4. Evlenme Açısından Sosyal Saat Gruplarının Ortalama ve Standart Sapmaları ile ANCOVA Sonuçları

Evlilikte Zamanlama	Evlilik Doyumu		F	η^2
	Ort.	S		
Erken	3,58 ^a	,96	6,99***	.06
Zamanında	4,16	,63		
Geç	3,89 ^a	,84		

*** p < .001

^a Yanında aynı harf bulunan ortalamalar arasında fark bulunmamaktadır.

Çocuk Sahibi Olmada Sosyal Saat Algısı ve Evlilik Doyumu

Çocuk sahibi olmadaki zamanlamaya göre erken, zamanında ve geç gruptaki bireylerin evlilik doyumu açısından farklılık gösterip göstermediklerini belirlemek amacıyla varyans analizi yapılmıştır (bkz. Tablo 5). Yapılan varyans analizinde çocuk sahibi olma açısından sosyal saat grupları arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($F = 7.10$; $p < .001$). Gruplar arası farklılıklara bakıldığında zamanında grubun, erken gruba; geç gruptaki bireylerin de erken gruptaki bireylere göre daha yüksek evlilik doyumuna sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 5. Çocuk Sahibi Olma Açısından Sosyal Saat Gruplarının Ortalama ve Standart Sapmaları ile ANOVA Sonuçları

Çocuk Sahibi Olmada Zamanlama	Evlilik Doyumu		F	η^2
	Ort.	S		
Erken	3,49	,83	7,10***	.06
Zamanında	3,94 ^a	,70		
Geç	3,79 ^a	,87		

*** $p < .001$

^a Yanında aynı harf bulunan ortalamalar arasında fark bulunmamaktadır.

Eğitim durumu ve gelirin olası etkilerini kontrol etmek amacıyla, sosyal saat grupları kovaryans analizi ile karşılaştırıldıklarında çocuk sahibi olma açısından sosyal saat grupları arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiş ($F = 4.78$; $p < .01$) ve gelirin etkisi marjinal anlamlı bulunurken ($F = 5.18$; $p < .05$); eğitim durumunun anlamlı bulunmamıştır ($F = 1.11$; $p > .05$) (bkz. Tablo 6). Buna göre gruplar arası farklılıklara bakıldığında bir önceki analizle benzer bir örüntü görülmüş; erken gruptaki bireylerin, zamanında ve geç gruptaki bireylere göre daha düşük evlilik doyumuna sahip oldukları bulunmuştur.

Tablo 6. Çocuk Sahibi Olma Açısından Sosyal Saat Gruplarının Ortalama ve Standart Sapmaları ile ANCOVA Sonuçları

Çocuk Sahibi Olmada Zamanlama	Evlilik Doyumu		F	η^2
	Ort.	S		
Erken	3,49	,86	4,78**	.05
Zamanında	3,94 ^a	,70		
Geç	3,86 ^a	,83		

** p < .01

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin evlenme ve çocuk sahibi olmalarındaki yetişkin rollerindeki zamanlamalarının evlilik doyumlarıyla ilişkisi incelenmiştir. Katılımcılar, evlilik ve çocuk sahibi olma yaşları ile bu yetişkin rolleri için ideal gördükleri yaşlar temel alınarak, erken, zamanında ve geç olarak gruplara ayrılmıştır. Giriş kısmında bahsedilen ilgili alanyazın doğrultusunda, bu araştırmada, bireylerin evlenme ve çocuk sahibi olmaya ilişkin sosyal saat algılarının, evlilik doyumlarıyla ilişkili olacağı; bu kapsamda evlenme ve çocuk sahibi olma açısından zamanında olduğunu düşünen bireylerin, erken ve geç zamanlamaya sahip olduğunu düşünen bireylere göre daha yüksek evlilik doyumuna sahip olacakları; geç zamanlamaya sahip olduğunu düşünen bireylerin de erken zamanlamaya sahip olduğunu düşünen bireylere göre daha yüksek evlilik doyumuna sahip olacakları varsayılmıştır. Aynı zamanda evlenme ve çocuk sahibi olmaya göre belirlenen sosyal saat gruplarının evlilik doyumları arasındaki farklılıkta, eğitim durumu ve gelirin rol oynaması beklenmiştir. Yapılan analizler, araştırma hipotezlerini büyük ölçüde desteklemiştir. Buna göre eğitim durumu ve gelirin olası etkileri kontrol edildiğinde evlenme açısından zamanında grubundaki bireylerin, erken ve geç gruptaki bireylere göre daha yüksek evlilik doyumuna sahip oldukları; çocuk sahibi olma açısından ise erken gruptaki bireylerin, zamanında ve geç gruptaki bireylere göre daha düşük evlilik doyumuna sahip oldukları görülmüştür.

Araştırmada ilk olarak evlilik zamanlaması açısından sosyal saat grupları evlilik doyumu açısından karşılaştırılmıştır. Buna göre erken grubun, hem zamanında hem de geç gruba göre daha düşük evlilik doyumuna sahip olduğu gözlenmiştir. Gelirin olası etkisi kontrol edildiğinde ise yine erken grup, zamanında gruba göre daha düşük evlilik doyumu rapor etmiş; ancak bunun yanında erken ve geç gruplar arasındaki anlamlı fark ortadan kalkarken, geç grubun zamanında gruba göre daha düşük evlilik doyumu rapor ettiği saptanmıştır. İlgili alanyazında erken evlenenlerin, geç evlenenlere göre daha düşük evlilik doyumuna sahip olmalarında yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmamalarının etkili olduğu görülmüştür (Chen ve ark., 2006; Conger ve ark., 2010). Gelirin etkisi kontrol edildiğinde, zamanlamasını erken ve geç algılayan gruplar arasında evlilik doyumu açısından artık fark bulunmaması, ilgili alanyazın bulgularıyla örtüşmektedir. Ekonomik koşullar kişilerin yaşantılarını nasıl anlamlandırdıklarını önemli ölçüde etkilemektedir. Örneğin çocuk sahibi olma ile ilişkili bir başka çalışmada, sosyoekonomik koşullar kontrol edildiğinde, erken çocuk sahibi olma ile depresyon arasındaki olumlu ilişkinin azaldığı rapor edilmiştir (Spence, 2008).

Araştırma bulguları evlilikteki zamanlamasını geç algılayan bireylerin evlilik doyumlarının, zamanında algılayan gruptan düşük olduğunu göstermiştir. Bu durum zamanlamasını geç algılayan Türk genç yetişkinlerin, evlilikte zamanlama konusunda bir baskı hissettiklerine işaret edebilir. Geç evlenmek de erken evlenmek gibi, sosyal saat zamanlanmasında kaymaya neden olabileceğinden, bu durum evlilik doyumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Gelir kontrol edilmediğinde, evlilik doyumu açısından zamanında ve geç algılayan gruplar arasında fark yokken, gelirin sağladığı avantaj ortadan kalktığında kendini geç algılayan bireylerin, zamanında algılayan bireylere göre daha düşük evlilik doyumuna sahip oldukları görülmüştür. Benzer şekilde Portekizli yetişkinlerle yapılan bir çalışmada, geç çocuk sahibi olan bireylerin, sosyokültürel beklentiler nedeniyle ebeveyn oldukları yaştan daha az memnun oldukları bulunmuştur (Guedes ve Canavarro, 2016). Bu kapsamda zamanlamasını geç algılayan bireyler de evlendikleri yaştan daha az memnun olabilirler ve bu memnuniyetsizlik, yaşantılarını daha farklı değerlendirmelerine ve dolaylı olarak da evlilik doyumlarını daha düşük

algulamalarına etki edebilir. Aynı zamanda ilgili alanyazında yetişkin rollerinde geciken bireylerin, evlilikte ve ebeveynlikte karşılaştıkları sorunlarla ilgili destek almak için benzer yaşantılara sahip arkadaşlarını bulmakta ya da kendi anne-babaları yaşlandığı için çocuklarının bakımında onlardan destek alma konusunda sorunlar yaşayabilecekleri ileri sürülmüştür (Lightbody, 2011). Bu kapsamda geç evlenmenin, evlilikte yaşanan sorunların yaşıtlardan farklılık göstermesi, dolayısıyla benzer sorunlar yaşayan arkadaşlar bulamayarak, kendini bu konuda yalnız hissetme, onlardan yetersiz sosyal destek almayla ilişkili olması olasıdır. Bu durum ise bireylerin evliliklerinde yaşadıkları sorunlarla başa çıkmalarını zorlaştırıyor olabilir. Araştırmada ikinci olarak çocuk sahibi olma açısından sosyal saat grupları evlilik doyumu açısından karşılaştırılmıştır. Buna göre erken grup, hem zamanında hem de geç gruba göre daha düşük evlilik doyumu rapor etmiştir. Gelir kontrol edildiğinde de bulgularda bir farklılık gözlenmemiştir. Araştırma bulgularının, ilgili alanyazınla tutarlı olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar, erken çocuk sahibi olan bireylerin, geç ve zamanında ebeveyn olan bireylere göre evliliklerini daha olumsuz olarak değerlendirme eğiliminde olduklarını göstermektedir (Bouchard ve ark., 2008; Helms-Erikson, 2001).

Çalışmanın hem evlenmedeki hem de çocuk sahibi olmadaki zamanlamaya ilişkin bulguları birbiriyle karşılaştırıldığında, ekonomik koşullar kontrol edildiğinde, evlenme açısından erken ve geç grup arasında evlilik doyumu açısından fark görülmezken, çocuk sahibi olma açısından erken grubun, geç gruba göre daha düşük evlilik doyumuna sahip olduğu bulunmuştur. Buna göre bulgular, ekonomik koşulların, erken çocuk sahibi olmayı, erken evlenmeye göre daha olumsuz etkilediğini göstermektedir. Başka bir deyişle, bireyler yeterli gelire sahip olduklarında erken evlenme, evliliklerini daha az olumsuz etkilerken, erken çocuk sahibi olduklarında yeterli gelire sahip olsalar bile evlilikleri bu durumdan zarar görmektedir. Bu sonuçlar, evlenmeye göre ebeveyn olmanın daha zorlayıcı bir yaşantı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Yapılan çalışmalarda ebeveyn olmanın birey üzerinde olumlu etkileri rapor edilmekle birlikte (Ör. Helbig, Lampert, Klose ve Jacobi, 2006), çocuğun aileye katılımı ile beraber roller arasında çatışma yaşanması, bireyin yaşamdaki sorumluluklarına dair yükünün, ekonomik giderlerin ve zaman baskısının

artması gibi nedenlerle ebeveyn olma aynı zamanda daha fazla stres düzeyi ile de ilişkilidir (Elliot, 1996; McLanahan ve Adams, 1987; Ross, Mirowsky ve Goldsteen, 1990). Özellikle çocuğun yaşının küçük olması, ebeveynin hem kendi psikolojik sağlığını hem de evliliğini olumsuz etkileyebilmektedir (Evenson ve Simon 2005; Jansen, Kant, Kristensen ve Nijhuis, 2003; Umberson, Pudrovska ve Reczek, 2010). Bazı araştırmacılar, on üç yaşından küçük çocuğa sahip olmanın, daha düşük evlilik doyumu ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir (Orbuch, House, Mero ve Webster, 1996). Araştırma örnekleminin büyük oranda genç yetişkinlerden oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda çocuklarının da yaşları küçüktür (katılımcıların çocuklarının yaş ort. = 8.51 S = 4.81). Bu kapsamda katılımcılar evliliklerinde daha fazla sorunla karşılaşılıyor olabilirler.

Evlenme ve çocuk sahibi olmadaki zamanlamaya dair karşılaştırmada dikkat çeken bir diğer nokta, evlenme açısından zamanında grubundaki bireyler, geç gruptaki bireylere göre daha yüksek evlilik doyumuna sahipken, çocuk sahibi olmada böyle bir örüntüyle karşılaşılmamıştır. Bu durum örneklemdaki genç yetişkin bireylerin, evlenmeye göre çocuk sahibi olma konusunda daha az baskı hissetmeleriyle ilişkili olabilir. Geçmiş yıllara göre çok daha fazla sayıda insan ileri yaşta çocuk sahibi olmaktadır. TÜİK (2013) 30-34 yaşları arasında gerçekleşen doğum oranlarında, diğer yıllara göre %25 oranında artış görüldüğünü rapor etmiştir. Toplumda ileri yaşta çocuk sahibi olmaya yönelik artan eğilim, bu konudaki toplumsal kabulün artmasından, dolayısıyla bireylerin kendilerini toplumsal değerlerden daha az sapmış olarak görmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Aynı zamanda araştırmada, genç yetişkinlerle çalışılmıştır ve bu dönemdeki kişiler için yakınlık kurabilecekleri, duygusal paylaşımında bulunabilecekleri bir ilişkiye sahip olmak, çocuk sahibi olmaya göre daha öncelikli bir ihtiyaçtır (Erikson, 1968). Bu yakınlık ihtiyacının giderilmesinde iyi bir yöntem evliliğidir. Günümüz genç yetişkinleri öncelikle eğitim ve kariyerlerine yatırım yapmak istedikleri için evliliği erteleyebilmektedirler (Ör. Mensch ve ark., 2005). Evlilik yaşında yükselme olmasına karşın, birlikte yaşama (cohabitation) oranlarının giderek arttığı ve birlikte yaşamaya başlama yaşının hem kadınlar hem de erkekler için yıllar içinde görece durağan kaldığı rapor edilmiştir (Manning ve ark., 2014). Bu

bulgular, genç yetişkinler için halen yakınlık kurmanın önemli olduğunu, ancak bu ihtiyaçlarını giderme yöntemi olarak evliliği tercih etmediklerini göstermektedir. Türk toplumunda ise birlikte yaşamının oldukça az kabul gören bir durum olması nedeniyle bireyler yakınlık kurma ihtiyaçlarını evlenmeden, birlikte yaşayarak giderebilecekleri için evlenmede algıladıkları gecikme daha stres verici olabilir ve evliliklerini olumsuz etkileyebilir.

Çocuk sahibi olma yaşının gecikmiş olarak algılayan bireylerin, zamanında algılayanlarla evlilik doyumu açısından farklılık göstermemesi, çocuk planlamasının evliliğe göre daha fazla sosyal ve finansal yatırım gerektirebileceği ve bireylerin hayatını evliliğe göre daha fazla değiştirebileceği algısıyla ilişkili olabilir. Dolayısıyla, geç bir zamanlamayla çocuk sahibi olmanın evlilik doyumu üzerindeki olumsuz etkisi, bu zamanın çocuğa dair yapılan yatırım planlamaları ve hazırlıklarıyla geçmesi nedeniyle görülüyor olabilir. Ayrıca, tek çocuk yapmayı planlayan bireyler için, geç yaşta çocuk sahibi olmak dezavantaj olarak algılanmaktansa, çocuğa sosyal ve duygusal açıdan hazırlanma konusunda daha fazla zaman sağlayacağından (Bulanda ve Lipman, 2012) olumsuz çıktılarla ilişkili olmayabilir. Ayrıca, erken yaşta anne-baba olan bireyler, ekonomik yetersizlikler ve yeni başladıkları kariyerlerinde sıkıntılar yaşadıklarından anne-baba rolü de yorucu algılanabilir. Buna karşın, bireyler 30'lu yaşlarda iş hayatlarında bir ilerleme kaydettiklerinden, çalışma hayatlarındaki duygusal ve ekonomik zorlukları görece daha az hissediyor olabilirler. Bu duygusal ve ekonomik rahatlama, 30'lu yaşlarda deneyimlenen ebeveynlik rolünün daha erken yaşlarda anne-baba olmaya kıyasla bireylere daha iyi hissettiriyor olabilir (Karacan, 2007).

Araştırma literatüre çeşitli katkılar sağlamakla birlikte sonuçların yorumlanmasında bazı noktaların göz önünde bulundurulması yararlı olabilir. Yapılan çalışmalarda tutarlı olarak, erken yaşta evlenmenin ve çocuk sahibi olmanın, dezavantajlı ve risk altındaki gençler arasında daha fazla oranda meydana geldiği görülmektedir (Grundy ve Foverskov, 2016; Henretta, Grundy, Okell ve Wadsworth, 2008). Dolayısıyla bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları eğitim, ekonomi gibi sorunlar, yetişkin rollerinde erken ya da geç zamanlamadan ziyade, zaten bireylerin hali hazırda sahip oldukları

dezavantajlı durumdan ileri geliyor olabilir (Furstenberg, 2009). Yani bireyin eğitim yaşamına devam edememesi, erken evlenmesinden daha çok, ekonomik olarak eğitim giderlerini karşılayabilecek bir güce sahip olmamasından da kaynaklanabilir. Nitekim bu görüşle tutarlı olarak Engelhardt ve Schreyer (2014), çocuk sahibi olmadaki zamanlama ile yaşam doyumu arasında nedensel bir ilişki bulunmadığını ileri sürmüşlerdir. Her ne kadar bizim çalışmamızda eğitim ve gelirin olası etkileri kontrol edilmiş olsa da, bireyler arasındaki evlilik doyumundaki farklılığın, zamanlamadaki farklılıktan ziyade, çalışmada ölçülmemiş ve Furstenberg'in (2009) önerdiği gibi baştan beri var olan başka bir farklılıktan kaynaklanması olasıdır. Bu soruların yanıtlanabilmesi ancak boylamsal çalışmalarla mümkün gözükmektedir.

İkinci olarak, bu araştırmada katılımcı sayısı sınırlı olduğundan, sosyal saat zamanlamasında daha net bulgular sunabilecek çoklu karşılaştırmalar yapılamamıştır. Erken evlenip, erken çocuk sahibi olan; zamanında evlenip, zamanında çocuk sahibi olan; geç evlenip, geç çocuk sahibi olan katılımcı gruplarının evlilik ve yaşam doyumu açısından karşılaştırması sosyal saat hakkında daha ayrıntılı bilgi verebilir. Ek olarak, çocuk sahibi olmanın ve çocuk sayısının da evlilik uyumu (Şener ve Terzioğlu, 2008) ve evlilik doyumu (Bilici, 2009) ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Evlilik doyumunda, evlilikte ve çocuk sahibi olmadaki zamanlamanın etkisi incelenirken, çocuk sahibi olmayan ve çocuk sahibi olmayı planlamayan bireylerin de araştırmaya dahil edilmesi, bulguların zenginliğini artıracaktır. Üçüncü olarak bireyler sosyal saat gruplarına kendi evlenme ve çocuk sahibi olma yaşları ile bu roller için ideal gördükleri yaşlar temelinde atanmışlardır. Bireylerin kendi algılarının bir yanlışlık yaratması olası bir risk olmakla birlikte, bu araştırmada özellikle bireylerin sosyal saatlerine ilişkin kendi algıları araştırılmak istenmiştir. Ancak, katılımcıların kendi sosyal saatlerine ilişkin tanımlamaları, örneklemin evlenme ve çocuk sahibi olmadaki ortalama ve standart sapmalarına ilişkin dağılımla karşılaştırıldığında, büyük oranda paralel olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 2). Bu durum, bireylerin kendi zamanlamalarına dair değerlendirmelerinin, grubun bu rollerdeki zamanlamalarına dair gerçek dağılımla zaten benzer olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, araştırma bulguları genç yetişkinlik döneminde evlenme ve çocuk sahibi olmaya ilişkin zamanlamanın, bireyin evlilik yaşantısının kalitesinde rol oynayabileceğini göstermiştir. İlgili alanyazın bulgularıyla paralel şekilde erken yetişkin rolleri üstlenme, hem zamanında hem de geç üstlenmeye göre daha düşük evlilik doyumuyla ilişkiliyken, evlilik açısından geç üstlenme de zamanında üstlenmeye göre daha düşük evlilik doyumuyla ilişkilidir. Bulgular, daha önceki uluslararası çalışmalarla genel olarak tutarlı olmakla beraber; bu çalışma, sosyal saat algısı ve evlilik doyumunun ele alındığı ülkemizdeki ilk çalışma olarak literatüre katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla, bu araştırmanın bulguları genç yetişkinlerin evlilik doyumu hakkında bilgi sunarken, yeni araştırmalar için bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Araştırmalar son yıllarda dünyada ve ülkemizde evlenme ve ilk çocuk sahibi olma yaşında ve çocuk sayısı konusunda değişimler gözlemlendiğini ortaya koymuştur (örn., Iacovou ve Tavares, 2011; Lutz, Skirbekk ve Testa, 2006; Westoff, 2010). Genç yetişkinlerin büyük değişimler yaşadığı bu dönemin evlilik doyumu açısından incelenmesi, gelecek nesillerin evlilik ve anne-babalık yaşam kalitesini iyileştirmede etkili olabilir. Araştırma sonuçları, genç yetişkinlere, evli çiftlere ve ebeveynlere yapılacak müdahaleler için de katkı sağlayabilir. Aynı zamanda yetişkinlik rollerine ilişkin Türkiye'deki çalışmaların sınırlı olması sebebiyle de çalışma bulgularının, ülkemiz alanyazınını bu konuda geliştirdiği söylenebilir.

Kaynakça

- Aitken, Z., Hewitt, B., Keogh, L., LaMontagne, A. D., Bentley, R., & Kavanagh, A. M. (2016). Young maternal age at first birth and mental health later in life: Does the association vary by birth cohort? *Social Science & Medicine*, 157, 9-17. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.03.037>
- Amato, P. R., Johnson, D. R., Booth, A., & Rogers, S. J. (2003). Continuity and change in marital quality between 1980 and 2000. *Journal of Marriage and Family*, 65(1), 1-22. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2003.00001.x>
- Amuedo-Dorantes, C., & Kimmel, J. (2005). The motherhood wage gap for women in the United States: The importance of college and fertility delay. *Review of Economics of the Household*, 3(1), 17-48.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
- Arnett, J. J. (2001). Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through midlife. *Journal of Adult Development*, 8(2), 133-143.
- Arshad, M., Mohsin, M. N., & Mahmood, K. (2014). Marital adjustment and life satisfaction among early and late marriages. *Journal of Education and Practice*, 5(17), 83-90.
- Becker, G. S., Landes, E. M., & Michael, R. T. (1977). An economic analysis of marital instability. *Journal of Political Economy*, 85(6), 1141-1187.
- Bell, S., & Lee, C. (2006). Does timing and sequencing of transitions to adulthood make a difference? Stress, smoking, and physical activity among young Australian women. *International Journal of Behavioral Medicine*, 13(3), 265-274.
- Benzies, K., Tough, S., Tofflemire, K., Frick, C., Faber, A., & Newburn-Cook, C. (2006). Factors influencing women's decisions about timing of motherhood. *Journal of Obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing*, 35(5), 625-633. <https://doi.org/10.1111/j.1552-6909.2006.00079.x>
- Bhagat, R. B. (2016). The practice of early marriages among females in India: Persistence and change. *International Institute for Population Sciences Working Paper*, (10).

- Bilen, M. (1983). *Ailede, kurumlarda ve toplumda sağlıklı insan ilişkileri*. Ankara: Teknik Basım Sanayi Matbaası.
- Bilici, Z. (2009). *Çocuk sahibi olan ve olmayan ailelerin problem çözme becerilerinin ve yaşam doyumlarının karşılaştırılması* (Master thesis, Ondokuz Mayıs University, Samsun, Türkiye). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Bongaarts, J., Mensch, B. S., & Blanc, A. K. (2017). Trends in the age at reproductive transitions in the developing world: The role of education. *Population Studies*, 71(2), 139-154. <https://doi.org/10.1080/00324728.2017.1291986>
- Bouchard, G., Lachance-Grzela, M., & Goguen, A. (2008). Timing of the transition to motherhood and union. *Personal Relationships*, 15(1), 71-80. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2007.00185.x>
- Bufano, S. (1993). *Selected psychological factors related to parenting: Differences between delayed and typical-tyming parents*. (Doctoral dissertation, Purdue University, Indiana, USA). Available from ProQuest Dissertations and Theses database.
- Bulanda, R. E., & Lippmann, S. (2012). The timing of childbirth and family-to-work conflict. *Sociological Focus*, 45(3), 185-202. <https://doi.org/10.1080/00380237.2012.686090>
- Cabrera, N., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71(1), 127-136. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00126>
- Canada Statistics (2015). *Live births by geography: Age of mother*. Retrieved April 17, 2017, from <http://www.statcan.gc.ca/pub/84f0210x/2009000/t003-eng.htm>
- Carolan, M. (2005). "Doing it properly": The experience of first mothering over 35 years. *Health Care for Women International*, 26(9), 764-787. <https://doi.org/10.1080/07399330500230987>
- Carlson, D. (2011). Explaining the curvilinear relationship between age at first birth and depression among women. *Social Science & Medicine*, 72(4), 494-503. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2010.12.001>
- Casad, B. J., Marcus-Newhall, A., Nakawaki, B., Kasabian, A. S., & LeMaster, J. (2012). Younger age at first childbirth predicts mothers' lower economic and psychological

- well-being later in life. *Journal of Family and Economic Issues*, 33(4), 421–435.
- Chen, H., Cohen, P., Kasen, S., Johnson, J. G., Ehrensaft, M., & Gordon, K. (2006). Predicting conflict within romantic relationships during the transition to adulthood. *Personal Relationships*, 13(4), 411-427. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2006.00127.x>
- Cinamon, R. G., & Rich, Y. (2002). Gender differences in the importance of work and family roles: Implications for work–family conflict. *Sex Roles*, 47(11), 531–541.
- Coltrane, S. (1990). Birth timing and the division of labor in dual-earner families: Exploratory findings and suggestions for future research. *Journal of Family Issues*, 11(2), 157-181.
- Conger, R. D., Conger, K. J., & Martin, M. J. (2010). Socioeconomic status, family processes, and individual development. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 685-704. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00725.x>
- Cooney, T. M., Pedersen, F. A., Indelicato, S., & Palkovitz, R. (1993). Timing of fatherhood: Is «on-time» optimal? *Journal of Marriage and the Family*, 55(1), 205-215.
- Deitch, K. V. (1992). The consequence of delayed childbearing: A social time model. (Doctoral dissertation, Claremont Graduate University, California, USA). Available from ProQuest Dissertations and Theses database.
- Demir, E. (2014). Farklı denetim odağına sahip evli bireylerin evlilik doyumunun incelenmesi. (Master thesis, Gazi University, Ankara, Türkiye). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- East-West Center (2002). The future of population in Asia. Hawaii: The East-West Center.
- Elder, G. H. (1998). The life course as developmental theory. *Child Development*, 69(1), 1–12. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1998.tb06128.x>
- Elliott, M. (1996). Impact of work, family, and welfare receipt on women's self-esteem in young adulthood. *Social Psychology Quarterly*, 59(1), 80–95.
- Engelhardt, H., & Schreyer, J. (2014). Timing of first birth and well-being in later life. *Journal of Family Research*, 26(3), 331–346. <https://doi.org/10.3224/zff.v26i3.18991>
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.

- Ermisch, J., & Pevalin, D. J. (2005). Early motherhood and later partnerships. *Journal of Population Economics*, 18(3), 469-489. doi:10.1007/s00148-004-0216-z
- Evenson, R. J., & Simon, R. W. (2005). Clarifying the relationship between parenthood and depression. *Journal of Health and Social Behavior*, 46(4), 341-358. <https://doi.org/10.1177/002214650504600403>
- Falci, C. D., Mortimer, J. T., & Noel, H. J. (2010). Parental timing and depressive symptoms in early adulthood. *Advances in Life Course Research*, 15(1), 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2010.05.001>
- Furstenberg, F. F. (2009). If Moynihan had only known: Race, class, and family change in the late twentieth century. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 621(1), 94-110. <https://doi.org/10.1177/0002716208324866>
- Garrison, M. B., Blalock, L. B., Zarski, J. J., & Merritt, P. B. (1997). Delayed parenthood: An exploratory study of family functioning. *Family Relations*, 46(3), 281-290.
- Gaunt, R., & Scott, J. (2017). Gender differences in identities and their sociostructural correlates: How gendered lives shape parental and work identities. *Journal of Family Issues*, 38(13), 1852-1877. <https://doi.org/10.1177/0192513X16629182>
- Gezici, M. (2002). Çalışan kadınların ve ev kadınlarının benlik-algısı, benlik-kurgusu ve merkezi kimlik tanımı açısından karşılaştırılması (Master thesis, Hacettepe University, Ankara, Türkiye). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Glenn, N. D., Uecker, J. E., & Love, R. W. (2010). Later first marriage and marital success. *Social Science Research*, 39(5), 787-800. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2010.06.002>
- Goldberg, W. A. (2014). *Father time: The social clock and the timing of fatherhood*. NY: Palgrave MacMillan.
- Grundy, E., & Foverskov, E. (2016). Age at first birth and later life health in Western and Eastern Europe. *Population and Development Review*, 42(2), 245-269. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2016.00128.x>
- Guedes, M., & Canavarro, M. C. (2016). Perceptions of influencing factors and satisfaction with the timing of first childbirth among women of advanced age and their partners. *Journal of Family Issues*, 37(13), 1797-1816. <https://doi.org/10.1177/>

0192513X14566621

- Heath, D. T. (1994). The impact of delayed fatherhood on the father-child relationship. *The Journal of Genetic Psychology*, 155(4), 511-530.
- Helbig, S., Lampert, T., Klose, M., & Jacobi, F. (2006). Is parenthood associated with mental health? Findings from an epidemiological community survey. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 41(11), 889-896.
- Helms-Erikson, H. (2001). Marital quality ten years after the transition to parenthood: Implications of the timing of parenthood and the division of housework. *Journal of Marriage and Family*, 63(4), 1099-1110. <https://doi.org/10.1111/j.17413737.2001.01099.x>
- Henretta, J. C., Grundy, E. M., Okell, L. C., & Wadsworth, M. E. (2008). Early motherhood and mental health in midlife: A study of British and American cohorts. *Aging and Mental Health*, 12(5), 605-614. <https://doi.org/10.1080/13607860802343084>
- Heuvel, A. V. (1988). The timing of parenthood and intergenerational relations. *Journal of Marriage and the Family*, 50(2), 483-491.
- Hoffnung, M. (2004). Wanting it all: Career, marriage, and motherhood during college-educated women's 20s. *Sex Roles*, 50(9), 711-723.
- Iacovou, M., & Tavares, L. P. (2011). Yearning, learning, and conceding: Reasons men and women change their childbearing intentions. *Population and Development Review*, 37(1), 89-123. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2011.00391.x>
- IMFC, Institute of Marriage and Family Canada (2009). Cohabitation statistics. Retrieved February 7, 2018, from <http://www.imfcanda.org/sites/default/files/Canadian%20Cohabitation%20Statistics.pdf>
- Jansen, N. W., Kant, I., Kristensen, T. S., & Nijhuis, F. J. (2003). Antecedents and consequences of work-family conflict: A prospective cohort study. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 45(5), 479-491. <https://doi.org/10.1097/01.jom.0000063626.37065.e8>
- Joseph, K. S., Allen, A. C., Dodds, L., Turner, L. A., Scott, H., & Liston, R. (2005). The perinatal effects of delayed childbearing. *Obstetrics & Gynecology*, 105(6), 1410-1418. <https://doi.org/10.1097/01.AOG.0000163256.83313.36>

- Kabasakal, H., Aycan, Z., & Karakaş, F. (2004). Women in management in Turkey. In M. J. Davidson & R. J. Burke (Eds.), *Women in Management Worldwide: Facts, Figures and Analysis* (pp. 273-293). Aldershot: Ashgate Publishing.
- Karacan, E. (2007). Effects of parenting on adult development and generativity (Master thesis, Middle East Technical University, Ankara, Türkiye). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Kendig, H., Dykstra, P. A., van Gaalen, R. I., & Melkas, T. (2007). Health of aging parents and childless individuals. *Journal of Family Issues*, 28(11), 1457-1486. <https://doi.org/10.1177/0192513X07303896>
- Koropecj-Cox, K., Pienta, A. M., & Brown, T. H. (2007). Women of the 1950s and the “normative” life course: The implications of childlessness, fertility timing, and marital status for psychological well-being in late midlife. *Journal of Aging and Human Development*, 64(4), 299–330. <https://doi:10.2190/8PTL-P745-58U1-3330>
- Lee, G. R. (1977). Age at marriage and marital satisfaction: A multivariate analysis with implications for marital stability. *Journal of Marriage and the Family*, 39(3), 493-504.
- Lehrer, E. L. (2008). Age at marriage and marital instability: Revisiting the Becker-Landes-Michael hypothesis. *Journal of Population Economics*, 21(2), 463-484. <https://doi:10.1007/s00148-006-0092-9>
- Lehrer, E. L., & Chen, Y. (2013). Delayed entry into first marriage and marital stability: Further evidence on the Becker-Landes-Michael hypothesis. *Demographic Research*, 29(20), 521-541. <https://doi:10.4054/DemRes.2013.29.20>
- Lightbody, T. K. (2011). Implications of delayed parenthood for individuals and families. *Canadian Social Work*, 13(1), 56–73.
- Lundberg, S., Pollak, R. A., & Stearns, J. (2016). Family inequality: Diverging patterns in marriage, cohabitation, and childbearing. *Journal of Economic Perspectives*, 30(2), 79-102.
- Lutz, W., Skirbekk V., & Testa, M. R. (2006). The low-fertility trap hypothesis: Forces that may lead to further postponement and fewer births in Europe. *Vienna Yearbook of Population Research*, 4, 167-192.
- Manning, W. D., Brown, S. L., & Payne, K. K. (2014). Two decades of stability and change

- in age at first union formation. *Journal of Marriage and Family*, 76(2), 247-260. <https://doi:10.1111/jomf.12090>
- McCarthy, K. L. (1986). *The timing of parenthood: An analysis of marital satisfaction and role structure* (Doctoral dissertation, California School of Professional Psychology, Berkeley, USA). Available from ProQuest Dissertations and Theses database.
- McDonough, P., Walters, V., & Strohschein, L. (2002). Chronic stress and the social patterning of women's health in Canada. *Social Science & Medicine*, 54(5), 767-782. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(01\)00108-3](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(01)00108-3)
- McLanahan, S., & Adams, J. (1987). Parenthood and psychological well-being. *Annual Review of Sociology*, 13(1), 237-257.
- McMahon, C. A., Boivin, J., Gibson, F. L., Hammarberg, K., Wynter, K., Saunders, D., & Fisher, J. (2011). Age at first birth, mode of conception and psychological wellbeing in pregnancy: Findings from the parental age and transition to parenthood Australia (PATPA) study. *Human Reproduction*, 26(6), 1389-1398. <https://doi.org/10.1093/humrep/der076>
- Mensch, B. S., Singh, S., & Casterline, J. B. (2005). Trends in the timing of first marriage among men and women in the developing world. In C. B. Lloyd, J. R. Behrman, N. P. Stromquist, & B. Cohen (Eds.), *The changing transitions to adulthood in developing countries: Selected studies* (pp. 118-71). New York: Population Council.
- Miller, A. R. (2011). The effects of motherhood timing on career path. *Journal of Population Economics*, 24(3), 1071-1100.
- Mirowsky, J., & Ross, C. E. (2002). Depression, parenthood, and age at first birth. *Social Science & Medicine*, 54(8), 1281-1298. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(01\)00096X](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(01)00096X)
- Moffitt, T. E., & E-Risk Study Team (2002). Teen-aged mothers in contemporary Britain. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 43(6), 727-742. <https://doi.org/10.1111/1469-7610.00082>
- Myers, D., & G. Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6(1), 10-19. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1995.tb00298.x>
- Neugarten, B. L. (1979). Time, age, and the life cycle. *American Journal of Psychiatry*,

136(7), 887–894.

Neugarten, B.L., Moore, J.W., & Lowe, J.C. (1965). Age norms, age constraints, and adult socialization. *American Journal of Sociology*, 70(6), 710-717.

Neugarten, B. L., & Neugarten, D. A. (1986). Age in the aging society. *Daedalus*, 115(1), 31-49.

Niedhammer, I., Kerrad, S., Schütte, S., Chastang, J. F., & Kelleher, C. C. (2013). Material, psychosocial and behavioural factors associated with self-reported health in the Republic of Ireland: Cross-sectional results from the SLAN survey. *BMJ open*, 3(5), 1-11. <http://dx.doi.org/10.1136/bmjopen-2013-002797>

Oppenheimer, V. K. (1988). A theory of marriage timing. *American Journal of Sociology*, 94(3), 563-591.

Orbuch, T. L., House, J. S., Mero, R. P., & Webster, P. S. (1996). Marital quality over the life course. *Social Psychology Quarterly*, 59(2), 162-171.

Peake, A., & Harris, K. L. (2002). Young adults' attitudes toward multiple role planning: The influence of gender, career traditionality, and marriage plans. *Journal of Vocational Behavior*, 60, 405–421. <https://doi:10.1006/jvbe.2001.1840>

Pekel-Uludağlı, N., & Akbaş, G. (2018). Young adults' perceptions of social clock and adulthood roles in the Turkish population. *Journal of Adult Development*. <https://doi.org/10.1007/s10804-018-9298-9>

Pınar, G., Taşkın, L., & Eroğlu, K. (2008). Başkent Üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 15(1), 47-57.

Ragozin, A. S., Basham, R. B., Crnic, K. A., Greenberg, M. T., & Robinson, N. M. (1982). Effects of maternal age on parenting role. *Developmental Psychology*, 18(4), 627. <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.18.4.627>

Rook, K. S., Catalano, R., & Dooley, D. (1989). The timing of major life events: Effects of departing from the social clock. *American Journal of Community Psychology*, 17(2), 233–258.

Roosa, M. W. (1988). The effect of age in the transition to parenthood: Are delayed

- childbearers a unique group? *Family Relations*, 37(3), 322-327. <https://doi.org/10.2307/584570>
- Ross, C. E., Mirowsky, J., & Goldstein, K. (1990). The impact of the family on health: The decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, 52(4), 1059–1078.
- Samad, M. (2015). Marriage in changing family pattern of Bangladesh: The present trends. *International Journal of Social Work and Human Services Practice*, 3(4), 155-161.
- Santrock, J. W. (2011). *Life-span development* (13th ed.). NY: McGraw Hill.
- Spence, N. J. (2008). The long-term consequences of childbearing: Physical and psychological well-being of mothers in later life. *Research on Aging*, 30(6), 722-751. <https://doi.org/10.1177/0164027508322575>
- Sweeney, M. M., Castro-Martin, T., & Mills, M. (2015). The reproductive context of cohabitation in comparative perspective: Contraceptive use in the United States, Spain, and France. *Demographic Research*, 32, 147-182.
- Şendil, G., & Korkut, Y. (2008). Çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 28, 15-34.
- Şener, A., & Terzioğlu, G., (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. *Aile ve Toplum*, 4(13), 7-20.
- Tabet, M., Flick, L. H., Cook, C. A., Xian, H., & Chang, J. J. (2016). Age at first birth and psychiatric disorders in low-income pregnant women. *Journal of Women's Health*, 25(8), 810-817. <https://doi.org/10.1089/jwh.2015.5236>
- Tezer, E. (1986). *Evli eşler arasındaki çatışma davranışları: Algılama ve doyum* (Doctoral dissertation, Hacettepe University, Ankara, Turkey). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- TÜİK (2010). *Evlenme ve boşanma istatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. Retrieved July 1, 2015, from <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8534>
- TÜİK (2012). *İşgücü istatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. Retrieved July 1, 2015, from <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13455>
- TÜİK (2013). *Doğum istatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. Retrieved July 1, 2015, from <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16048>

- TÜİK (2016a). Evlenme ve boşanma istatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. Retrieved February 7, 2018, from <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24642>
- TÜİK (2016b). Aile yapısı araştırması. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. Retrieved February 7, 2018, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869>
- TÜİK (2016c). Doğum istatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. Retrieved February 7, 2018, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24647>
- TÜİK (2017a). İşgücü istatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. Retrieved February 7, 2018, <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27691>
- TÜİK (2017b). Evlenme ve boşanma istatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. Retrieved February 7, 2018, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27593>
- Umberson, D., Pudrovska, T., & Reczek, C. (2010). Parenthood, childlessness, and well-being: A life course perspective. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 612-629. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00721.x>
- UNECE, The United Nations Economic Commission for Europe (2015). Regional divide in women's mean age at first marriage. Retrieved November 11, 2015 from http://www.unecce.org/news/women_first_marriage.html.
- Waite, L. J. (1995). Does marriage matter? *Demography*, 32(4), 483-507.
- Westoff, C.F. (2010). Desired number of children: 2000-2008. DHS Comparative Report No. 25. Calverton, MD: ICF Macro. Retrieved October 16, 2017, from <https://www.dhsprogram.com/pubs/pdf/CR25/CR25.pdf>
- Wilson VanVoorhis, C. R. & Morgan, B. L. (2007). Understanding power and rules of thumb for determining sample sizes. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*, 3(2), 43-50. doi: 10.20982/tqmp.03.2.p043.
- Wolfe, J. D. (2009). Age at first birth and alcohol use. *Journal of Health and Social Behavior*, 50(4), 395-409. <https://doi.org/10.1177/002214650905000402>
- Yount, K. M., VanderEnde, K. E., Dodell, S., & Cheong, Y. F. (2016). Measurement of women's agency in Egypt: A national validation study. *Social Indicators Research*, 128(3), 1171-1192. <https://doi:10.1007/s11205-015-1074-7>

Yount, K. M., Crandall, A., & Cheong, Y. K. (2018). Women's age at first marriage and long-term economic empowerment in Egypt. *World Development*, 102, 124-134. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.09.013>